

Tamara Graczykowska

Bydgoszcz

**Osobliwe konstrukcje składniowe w polszczyźnie
kowieńskiego tygodnika „Chata Rodzinna” (1922–1940),
analogiczne do struktur rosyjskich**

Słowa kluczowe: prasa polska, okres międzywojenny, polszczyzna północnokresowa, Kowieńszczyzna, rusycyzmy składniowe

Kowieńszczyzna, tak jak całe Kresy, jest terenem wielokulturowym i wieloetnicznym. Krzyżują się tu języki o różnym stopniu pokrewieństwa: język polski, białoruski czy rosyjski. Oprócz wymienionych języków sławiańskich występuje też język litewski należący do rodziny języków bałtyckich. Wspomnieć można również o językach, które funkcjonowały na tych terenach, a dziś już nie istnieją lub mają zasięg marginalny, np. niemiecki, tatarski, karaïmski czy jidysz [Zielińska 2007, 21–22, Koniusz 2013, 41–42].

Polszczyzna kowieńska jest lokalnym wariantem północnokresowej odmiany polszczyzny. Według H. Karaś, można w niej wyróżnić zjawiska mające szerszy zasięg, będące wspólne dla całej polszczyzny na Kresach północno-wschodnich (są to stare cechy językowe wynikające z substratu białorusko-litewskiego tej polszczyzny i jej wielowiekowego kontaktu z tymi językami, tzw. stare kresowizmy). Na Kowieńszczyźnie występują również formy przestarzałe, które utrzymują się w tym wariantcie języka polskiego ze względu na oddalenie od centrum i odcięcie od żywej polszczyzny (często są one podtrzymywane wpływem wschodniosławiańskim). Kolejną cechą charakterystyczną odmiany kowieńskiej są interferencje z języka rosyjskiego. W polszczyźnie tej można również odnaleźć wiele cech wspólnych z gwarami polskimi na Litwie, Łotwie i Białorusi [Karaś 2002, 26 i 142–143].

Na zróżnicowanie społeczne polszczyzny północnokresowej, a zwłaszcza jej wariantu kowieńskiego badacze zwrócili uwagę stosunkowo niedawno. Jak pisze H. Karaś, „W badaniach nad językiem Kowieńszczyzny zauważono [...] wyraźny trychotomiczny układ opierający się na podziale stanowym i obejmujący trzy różne warianty funkcjonalne języka polskiego: wariant wysoki reprezentowany przez ziemiaństwo, inteligencję i bogate mieszczaństwo (czyli dialekt kulturalny); wariant pośredni stosowany przez drobną szlachtę okoliczną i zaściankową, mającą silne poczucie odrębności stanowej, oraz wariant niski, ludowy, tj. język warstwy chłopskiej.” [Karaś 2002: 5]. Według Z. Sawaniewskiej-Mochowej, charakter polszczyzny kowieńskiej (poza wariantem wysokim) „jest wypadkową tych dwóch wariantów socjalnych (drobnoszlacheckiego i ludowego)” [Sawaniewska-Mochowa 2000, 227]. Na podstawie badań terenowych prowadzonych na Kowieńszczyźnie przez m.in. A. Zielińską w latach 90. i później, można nakreślić obraz sytuacji socjolingwistycznej z początku XX w. Informatorzy starszego pokolenia, wywodzący się z miejscowej szlachty, podkreślali, że istniała wyraźna granica społeczna między językiem polskim a litewskim. Polskość reprezentowała szlachta i ziemiaństwo, natomiast litewskość chłopi [Zielińska 1999, 13]¹. W Republice Litewskiej po I wojnie światowej polszczyzna była językiem kontaktów nieoficjalnych, językiem domowym. Ze względu na antypolską politykę władz litewskich szkolnictwo polskie miało bardzo ograniczony zasięg, tylko nieliczni uczęszczali do polskich szkół podstawowych czy gimnazjów w Kownie, Poniewieżu, Wiłkomierzu. We wsiach i miasteczkach tajnym nauczaniem języka polskiego zajmowali się prywatni nauczyciele, bądź dzieci kształciły się samodzielnie w domu [Karaś 2002, 141]². Natomiast większość polskich dzieci chodziła do szkół litewskich [Zielińska 1999, 18], gdzie opanowywała do tej pory obcy im język litewski [Karaś 2002, 8–9].

W opisie sytuacji językowej na Litwie Kowieńskiej należy zwrócić również uwagę na znajomość języka rosyjskiego wśród Polaków. Na początku XX w. w zaborze rosyjskim szkół polskich nie było, istniały jedynie szkoły

¹ Jak wspominają informatorzy w okresie międzywojennym „Całe Kowno po polsku mówiło. Wszyscy wielcy urzędnicy byli żonate z Polkami” i dalej „Tu wszystkie mówili po polsku” [Zielińska 1999a, 255].

² Por. wspomnienia Genowefy Lutkiewicz, urodzonej w 1924 r. w powiecie kiejdańskim w rodzinie szlacheckiej: „W tym okresie na naszym terenie nie było polskich szkół, dlatego też w polskich domach zorganizowano tajne nauczanie. Do sześciu lat polskiego uczyła mnie ciotka na książeczkę do nabożeństwa oraz wykorzystując czasopismo dla rolników „Chata Rodzinna”. W późniejszym okresie grupę polskich dzieci (5–6 osób) uczyła nauczycielka Pani Alina Stumbrewicz. Zajęcia z języka polskiego, historii, matematyki odbywały się w domu rodzinnym mojego przyszłego teścia Lutkiewicza [...]” [Zielińska 2007, 115].

rosyjskie. Z wypowiedzi najstarszych mieszkańców współczesnej Litwy również można uzyskać informacje o tym, że Polacy znali język rosyjski. W okresie I wojny światowej niektórzy służyli w armii rosyjskiej [Zielińska 1999, 29; Zielińska 2007, 76]. Pod zaborem rosyjskim polska młodzież z rodzin ziemiańskich, szlacheckich zdobywała wykształcenie na rosyjskich uniwersytetach. Język rosyjski potrzebny był w codziennych kontaktach z rosyjską administracją, w wojsku czy w sądownictwie [Zielińska 2007, 249]³. Znajomość tego języka wynikała również z sąsiedowania wsi polskich z licznymi rosyjskimi wsiami starowierskimi na Kowieńszczyźnie (np. w okolicach Wędziagoły, Datnowa) [Karaś 2002, 109].

Dlatego istotna wydaje się kwestia, na którą zwróciła uwagę H. Karaś, a mianowicie: „Skomplikowana sytuacja językowa na Kowieńszczyźnie, i – szerzej – na całych Kresach wschodnich, a także różnoraka geneza regionalnych cech północnokresowych sprawia, że kwalifikacja niektórych zjawisk językowych jest bardzo trudna. Niekiedy w ogóle nie jest możliwe jednoznaczne ustalenie proveniencji opisywanych zjawisk językowych, jako że w grę wchodzi różnorakie możliwości tłumaczenia danego zjawiska. Nierzadkie w związku z tym są funkcjonujące w literaturze przedmiotu sprzeczne kwalifikacje niektórych zjawisk językowych o ograniczonym zasięgu terytorialnym” [Karaś 2002, 50].

Chciałabym teraz przejść do analizy materiału językowego. W niniejszym artykule pokażę zmiany na poziomie syntaktycznym w kowieńskim tygodniku „Chata Rodzina”, które mogły być wywołane oddziaływaniem języka rosyjskiego.

Składnia jest najsłabiej opracowanym działem gramatyki północnokresowej. Badacze skupiają się zazwyczaj na przedstawieniu struktur tradycyjnie uznawanych za najbardziej charakterystyczne dla Kresów pn.-wsch., zjawiska mniej typowe, rzadsze są z reguły w opracowaniach pomijane [Mędelka 2000, 124–126].

W wielu pracach o polszczyźnie północnokresowej szczególną uwagę poświęcano wpływowi języka rosyjskiego, zwłaszcza w okresie powojennym⁴.

Składnia badanego tygodnika odznaczała się silną rusyfikacją, niemal połowę konstrukcji osobliwych stanowiły w nim struktury rosyjskie, ponadto część schematów składniowych innego pochodzenia miała oparcie w języku rosyjskim. Również największą frekwencją tekstową odznaczały się rusycyzmy [Graczykowska 2003].

³ W dworach obok rosyjskiego uczono również niemieckiego i francuskiego [Zielińska 1999 s. 257].

⁴ Zob.: [Mędelka 1993], [Mędelka 1996], [Mędelka 1999], [Mędelka 2000], [Mędelka 2001]; [Joachimiak 1996]; [Nagórko 1992], [Masojć 1990], [Sordyl, Witkowski 1993].

W artykule zostaną przedstawione jedynie te konstrukcje, które nie były notowane wcześniej na Kresach północno-wschodnich, ale pojawiły się w innych źródłach równoległych lub późniejszych z informacją o rosyjskim pochodzeniu lub wsparciu tego języka w utrzymywaniu się danej struktury na Kresach pn.-wsch.

Jako źródło materiału wykorzystano tygodnik „Strzecha Rodzinna” oraz jego następcę i kontynuatora tygodnik „Chata Rodzinna”. Oba te czasopisma uważane są za najważniejsze spośród wszystkich periodyków przeznaczonych dla wsi polskiej na Litwie Kowieńskiej w okresie międzywojennym. „Strzecha Rodzinna” została założona w 1922 r. W dniu 23 IX 1923 r. wyszła pod zmienionym tytułem i już do końca swego istnienia, czyli do roku 1940, ukazywała się jako „Chata Rodzinna”. Było to pismo ludowe o profilu zbliżonym do warszawskiej „Gazety Świątecznej” [Schummer 1930, 124]. Wśród prasy polskiej na Kowieńszczyźnie „Chata Rodzinna” cieszyła się ogromną popularnością [Wielhorski 1928, 170]. O poczytności pisma i jego prestiżu świadczy fakt, że wspominają je do dziś przedstawiciele polskiej mniejszości, którzy – mieszkając w okresie międzywojennym w Republice Litewskiej – byli dziećmi [Zielińska 2002, 69; Karaś 2001, 394]⁵. Według M. Jackiewicza, „Chata Rodzinna” była jedynym czasopismem na Litwie w dwudziestoleciu międzywojennym, które było skierowane do wszystkich warstw społecznych Polaków tam mieszkających [Jackiewicz 1997, 47–49].

Inicjatorem powołania czasopisma była Polska Frakcja Poselska, a właściwie elita ziemiańska zwana „Olimpem” (lub „Żubrami”), wokół której w latach 20. koncentrowało się polskie życie kulturalne. Wśród głównych założycieli pisma należy wymienić Konstantego Okulicza⁶, Konstantego Platera-Zyberka⁷, Eugeniusza Romera⁸, Zygmunta Szwoynickiego⁹.

⁵ O znaczeniu „Chaty Rodzinnej” świadczy też wypowiedź informatorki z Kielaryszek, która mówi: „[...] mama nasza, biedna była, [...] sześć dzieci miała [...]. To wszystko jedno, biedna, jakkolwiek kopiejka, centy te zarobi, zakazywała «Chata Rodzinna»”, zob. [Karaś 2001, 33].

⁶ Członek Polskiego Komitetu Wyborczego do Sejmu Litewskiego w 1920 r., prezes Polskiego Towarzystwa „Oświata”, założyciel Gimnazjum Polskiego w Kownie, dyrektor Banku Polskiego [Jackiewicz 2002, 147].

⁷ Czołowy działacz polonijny na Litwie, organizator korporacji „Lauda” w Kownie, współzałożyciel Towarzystwa „Pochodnia” i jego wieloletni prezes, właściciel majątku Kurtowiany na Żmudzi, ur. w 1886 r., zm. w Gliwicach w 1956 r. [Jackiewicz 2002, 161].

⁸ Ekonomista, polityk, doktor filozofii, działacz polonijny na Litwie, przewodniczący Komitetu Polskiego, działacz Towarzystwa „Pochodnia”, ur. w Cytowianach na Żmudzi w 1871 r., zm. w Kujbyszewie 1943 r. [Jackiewicz 2002, 169–170].

⁹ Ziemianin, działacz oświatowy, ur. w majątku Borkłojnie w 1874 r., zm. w Wejherowie w 1955 r. [Jackiewicz 2002: 211].

„Chata Rodzinna” zamieszczała artykuły o Polsce, o kulturze i literaturze polskiej. Natomiast na łamach tygodnika nie pojawiały się przekłady literatury litewskiej, nie publikowano informacji o historii i kulturze Litwy. W artykułach wstępnych pisano o walce Polaków o utrzymanie polskości, o represjach wobec polskich nauczycieli uprawiających tajne nauczanie, poruszano sprawy życia rolników, oświaty, czytelnictwa. Omawiano również najważniejsze wydarzenia polityczne w Europie i na świecie. Starano się pisać w sposób komunikatywny, zrozumiały dla szerokiego, wiejskiego czytelnika [Jackiewicz 1997, 47–48]. Pierwszym redaktorem „Strzechy Rodzinnej” był ks. Bronisław Laus¹⁰, zasłużony duszpasterz Kowieńszczyzny, a wydawcą i pierwszym redaktorem „Chaty Rodzinnej” – Kazimierz Podgajski [Jackiewicz 1997, 50]. Zważywszy, że „Strzecha Rodzinna” – „Chata Rodzinna” były czasopismami założonymi i redagowanymi przez przedstawicieli polskiego ziemiaństwa i inteligencję, można założyć, zgodnie z zaprezentowanym wyżej podziałem socjalnym na trzy warstwy funkcjonalne, jej język reprezentował wariant wysoki polszczyzny kowieńskiej, chociaż również z pewnym nacechowaniem regionalnym [Karaś 2002, 112].

Materiał językowy przedstawiony w artykule pochodzi z obszaru kowieńskiego. Zatem uznano za celowe zbadanie ugruntowania każdej wyekscerpowanej osobliwości w polszczyźnie „litewskiej”. Służy temu wskazywanie wszelkich źródeł kowieńsko-żmudzkich, które także daną cechę rejestrują.

Podjęto też próbę porównania konstrukcji składniowych dostrzeżonych w polszczyźnie „Chaty Rodzinnej” (dalej ChR), wychodzącej w dwudziestolecie międzywojennym w Kownie, ze swoistymi cechami występującymi w „Kurierze Wileńskim”¹¹ (dalej KW), wydawanym w tym samym czasie w Wilnie. Wskazano również poświadczenia w prasie polskojęzycznej wydawanej na Białorusi radzieckiej w badanym okresie¹². Systematycznie też odwoływano się do prac J. Mędelskiej o polszczyźnie powojennej prasy wileńskiej, wskazując trwanie w niej osobliwości notowanych kilkadziesiąt lat wcześniej w kowieńskim tygodniku¹³.

Przedstawione w artykule konstrukcje, niespotykane w dzisiejszej polszczyźnie, mogły być ruscyzmami składniowymi. Wiadomo bowiem, że in-

¹⁰ Ur. w Poniewieżu w 1872 r., zm. w 1941 r. w Kownie, czołowy działacz polski na Litwie, poseł na Sejm litewski, za swoją działalność prześladowany przez władze litewskie [Jackiewicz 1997, 291].

¹¹ Opisany w rozprawie doktorskiej J. Joachimiak-Prażanowskiej [Joachimiak 2002].

¹² Grek-Pabisowa i in. 2008.

¹³ Mędelska 1993, Mędelska 2000, Mędelska 2001.

teligencja kowieńska okresu międzywojennego doskonale władała językiem rosyjskim, zwłaszcza mężczyźni (wcześniej pod zaborem rosyjskim związane to było m.in. z załatwianiem spraw urzędowych w tym języku, służbą w wojsku itp., a później z kontaktami handlowymi z Rosją).

Słusznie jednak zauważyła H. Karaś: „Niekiedy trudno jest jednoznacznie określić przyczyny powstania danego zjawiska językowego, gdyż mogą się tu łączyć różne czynniki. Czasem – przy dużej zbieżności formalnej języków wschodniosłowiańskich – niełatwo też wskazać źródło zapożyczenia. Można założyć, że wpływ obu języków – białoruskiego wcześniej, a później – rosyjskiego, okazał się istotny”. I dalej: „Nie można też wykluczyć równoczesnego oddziaływania wszystkich trzech języków współistniejących na Litwie: litewskiego, białoruskiego i rosyjskiego” [Karaś 2002, 358]. Postaram się to również pokazać w artykule.

1. Wypowiedzenie pojedyncze

1. Dopełnienie celownikowe przy wyrazach modalnych *można, należy, trzeba*

– konstrukcja typu *należałoby komuś coś zrobić* na miejscu ogpól. *ktos powinien coś zrobić*:

– *Szanownym p.p. radcom miasta Wilkomierza należałoby więcej zwracać uwagi na naprawę dróg*¹⁴ – 25/38/7¹⁵; *To też należałoby i nam się zastosować do innych krajów* – 29/19/6.

Podobne konstrukcje notowano w polszczyźnie pod zaborem rosyjskim wśród kalek syntaktycznych z języka rosyjskiego (KarW 274). Poświadczenia równoległe pochodzą z Białorusi radzieckiej (GreJPB 176). Jako kalkę struktury rosyjskiej interpretuje to zjawisko w powojennej prasie wileńskiej J. Mędelska (MędJP-II 211, MędJP-III 246). Według H. Karaś, utrwalenie się tego schematu we współczesnej polszczyźnie kowieńskiej pozostaje bardziej pod wpływem składni języka rosyjskiego niż litewskiego (ros. *надо, нужно, следует* i lit. *reikia* ‘trzeba’, *reikalinga* ‘potrzeba’, które łączą się z celownikiem – KarJPK 199, KarGPK 58). Por. ros. *членам магистрата следовало бы приспособиться к другим странам*, ale również biał. *вам трэба звярнуцца ў бюро даведак*.

¹⁴ Przytaczam tu konteksty skrócone do niezbędnego minimum, nie zaznaczam jednak miejsc swojej ingerencji. Zachowuję pisownię oryginału.

¹⁵ Cyfry oznaczają kolejno: rok wydania „Chaty Rodzinnej”, miesiąc i stronę.

2. Podmiot dopełniaczowy zamiast mianownikowego

– *Wystarczyłoby nieobecności lub choroby 2–3 posłów* – 24/32/1; *dla przetrwania ryżu wystarcza godziny* – 26/26/5; *Tego jednak obecnym politykom nie wystarczyło* – 29/1/2; *wystarcza podpisu dwóch świadków* – 33/31/6; *Tego jednak nie wystarcza* – 33/45/1; *Zwykle wystarcza dwukrotnego posypania* – 33/14/8; *Tego nie wystarczyło* – 37/19/4; *Ale tego nie wystarcza* – 39/19/I.

Podmiot w formie dopełniacza przy orzeczeniu oznaczającym *brak, ubywanie, wystarczanie, niewystarczanie* itp. występował w polszczyźnie ogólnej w wiekach wcześniejszych. Według Cz. Bartuli, w nowszej polszczyźnie i współcześnie obok konstrukcji dopełniaczowych, używane są w większym stopniu niż w staropolszczyźnie, konstrukcje mianownikowe [Bartula 1981, 23]¹⁶.

Zapisy w ChR to – jak dotąd – najwcześniejsze świadectwa obecności tej struktury w polszczyźnie Kresów pn.-wsch.¹⁷ Podobne konstrukcje podaje SawT 75 z dzisiejszych gwar kowieńskich. Również powojenna prasa wileńska dostarczyła wielu podobnych przykładów (w MędJP-II 136–137, MędJP-III 255 jako kalki struktur rosyjskich). Por. ros. *этого не хватает* (analogiczne struktury istnieją również w biał., por. *этага не ханае*).

3. Przydawka szeregową zamiast w lp. w związku z rzeczownikiem w lm.

– *w językach polskim i żydowskim* – 25/42/6; *pomiędzy rządami Litewskim i Rosyjskim* – 26/2/7; *dzięki nadzwyczajnemu taktowi byłego i obecnego proboszczów* – 26/26/5; *angielski i niemiecki ministrowie* – 28/49/2; *pomiędzy polskim i rumuńskim ministrami* – 29/11/3; *w pierwszym i drugim oddziałach* – 30/19/8; *janiszowska i szawelska strażę ogniową* – 30/25/7; *polski i rosyjski języki* – 31/20/8; *Kowieński i Radwiskowski Oddziały T-wa* – 33/26/2; *wtorkowy i sobotni numery* – 34/9/2; *angielski i francuski ministrowie* – 35/51/12; *litewski i polski hymny* – 39/19/4; *brytyjska i francuska komisje* – 40/9/13.

Wśród rusycyzmów pod zaborem rosyjskim notuje KarW 276¹⁸. Konstrukcje tego typu znalazły się w rejestrze najpospolitszych błędów językowych ułożonym przez A. Krasnowolskiego na początku XX wieku (KrasN 68–69). Równoległe zjawisko to, które odzwierciedliło się w ChR

¹⁶ Podobne konstrukcje dopełniaczowe występowały w języku staroruskim (następnie rosyjskim), czeskim [Bartula 1981, 22].

¹⁷ Jedyny przykład w KW pochodzi z 1938 r. (JoRCP).

¹⁸ Por. również przykłady w [Kuroczycki 1977, 150].

bardzo wyraziście, notowano też w KW (poświadczenia w KW były o połowę mniej liczne – JoRCP). W polskich tekstach prasowych na Białorusi radzieckiej cecha ta się nie ujawniła. Natomiast w powojennej prasie wileńskiej osobliwe przydawki pojawiały się bardzo często (w MędJP-II 138–139, MędJP-III 256–257 jako rusycyzmy składniowe, MarP 59). Por. ros. *русский и польский языки* (por. też biał. *руская і польская мовы*).

4. Przydawka dopełniaczowa

– dopełniacz na miejscu ogpól. konstrukcji z miejscownikiem i przyimkiem *w* (np. *w wieku trzech lat*)

– *Przeważała tam młodzież 16–20 lat – 24/9/2; Wdowa osoba 30 lat poszukuje posady – 29/24/8; wdowiec bezdzietny 40 lat – 29/35/8; policja zatrzymała nieznanego młodzieńca 16 lat – 30/23/4.*

Wystąpienia w ChR to jedne z najwcześniejszych dowodów funkcjonowania tej struktury w polszczyźnie pnkres. (równoległe zapisy mamy w KW oraz w MędMarP 75¹⁹)²⁰. W badanym tygodniku konstrukcja ta odznaczała się stosunkowo dużą frekwencją (liczba poświadczeń w KW była znacznie mniejsza – JoRCP). Przykłady późniejsze pochodzą z gwar kowieńskich (KarOS 152 i AdCzekT 70). Jako rusycyzm bardzo częsty w wileńskiej prasie powojennej, zwłaszcza w okresie późno powojennym, notuje MędJP-II 158, MędJP-III 288–289. Por. ros. *вдова тридцати лет*. Znane też w biał. *жанчына сярэдніх гадоў*.

5. Zmiany rządu uwarunkowane leksykalnie

a) Rekcja czasownikowa

oddać głos za kogoś ‘oddać głos na kogoś’: *boi się oddać swój głos za nich – 26/17/10*; równoległy zapis z Kresów pn.-wsch. mamy w SzWM 45 (*głosowaliśmy na listę ludową, nie: za listę ludową*) i w GreJPB 181 (z Białorusi radzieckiej); w powojennej polszczyźnie pnkres. wśród rusycyzmów rejestruje MędJP-II 160–161, MędJP-III 293; por. ros. *отдать голос за кого-л.*; por. też biał. *галасаваць за дэлегата*;

odmawiać w czymś ‘odmawiać czegoś’: *poselstwo niemieckie odmawia w wydaniu wizy tranzytowej – 24/45/6* (3 wyst.); poświadczenie równoległe w SzWM 128 (*nie odmówcie mi pomocy, nie: w pomocy*); jako rusycyzm w powojennej prasie wileńskiej notuje MędJP-II 162, MędJP-III 295; por. ros. *отказывать в чём-л.*; por. też biał. *адмаўляць сабе ў чым-небудзь*;

¹⁹ Z 1936 r.

²⁰ Jest też jeden przykład ze składni nowopolskiej z języka Witkacego [Kałkowska 1977, 39].

opierać się na coś ‘opierać się na czymś’: *wielkie mocarstwa wolą opierać się na siłę swych armji i floty* – 23/4/2; równoległy zapis w KW; w wileńskiej prasie powojennej z ros. podaje MędJP-II 163, MędJP-III 296; por. ros. *опираться на что-л.*; por. też biał. *абанірацца на каго-што*;

osiągnąć czegoś ‘osiągnąć coś’: *osiągniemy celu* – 26/26/6; *Prof. Darwinowi udało się już w styczniu 1929 roku osiągnąć taką kasetkę wysokości 9500 m.* – 31/33/2; zapis równoległy w SzWM 137 (*osiągają upragniony cel, nie: dościgają zamierzonego celu*); struktura rejestrowana jako rusycyzm w wileńskiej prasie powojennej (MędJP-III 296); por. ros. *достичь чего-л.*; por. też biał. *дасягнуць чаго*;

wyciągnąć dłoń komuś ‘wyciągnąć rękę do kogoś’: *Prof. Woldemaras wyciąga dłoń kanonikowi Mironosowi* – 30/27/2; *wyciągnął dłoń kanonikowi Mironasowi* – 30/27/3; jako rusycyzm poświadczony w wileńskiej prasie powojennej (MędJP-II 169, MędJP-III 306); por. ros. *протянуть руку кому-л.*; por. też biał. *працягнуць каму-небудзь руку*;

zamieszać w czymś ‘zamieszać w coś’: *zamierzał wszystkich zamieszanych w aferze wykryć* – 34/5/6; *są zamieszani w zamachu leningradzkim* – 35/1/7; potwierdzone w powojennej polszczyźnie wileńskiej z ros. (MędJP-III 307–308); por. ros. *замешать в чём-л.*; por. też biał. *замяшаць ў чым-л.*;

zawinić w czymś ‘zawinić coś’: *on parafjanom w czetś zawinił* – 26/46/7; wśród rusycyzmów w powojennej polszczyźnie wileńskiej notowane w MędJP-II 172 i MędJP-III 308; por. ros. *провиниться в чём-л.*; por. też biał. *правініцца ў чым-небудзь*;

b) Rekcja rzeczownikowa

grobowiec komuś ‘grobowiec czyjś’: *Obecnie prace związane z zakładaniem fundamentów grobowca Leninowi zostały wstrzymane* – 24/13/3; por. ros. *могильный памятник кому-л.* i analogiczne biał. *магільны помнік каму-л.*; zob. też pomnik;

oddanie głosu za coś ‘oddanie głosu na coś’: *oddanie głosu za tym lub innym postem, czy za tą lub ową listą poselską* – 29/37/2; zob. czas. *oddać głos*;

pomnik komuś ‘pomnik czyjś’: *projekt wzniesienia „Pomnika Matce”* – 24/1/4; *naprzeciwko pomnika poległym w walce o niepodległość* – 27/9/2 (5 wyst.); poświadczony w KW (3 przykłady w JoRCP), liczne zapisy z prasy powojennej (w MędJL 230, MędJP-III 311 jako rusycyzm) oraz z gwar pnkres. (GreMaryW 73); por. ros. *памятник кому-л.*; por. też biał. *помнік каму-л.*;

poszukiwania za kimś ‘poszukiwania kogoś’: *wdrożono poszukiwania za winnymi* – 26/36/7; *Poszukiwania za agitatorami w toku* – 28/37/6 (8 wyst.);

na terenach etnicznych oceniany jako *niepopr.* (SPP); poświadczenie równoległe w SzWM 165 (*poszukują zbiegłych więźniów, nie: za zbiegłymi więźniami*); por. ros. *поиску за кем-л.* i analogiczne biał. *пошукі за кім-л.*;

sprawozdanie o czymś ‘sprawozdanie z czegoś’: *ma złożyć sprawozdanie o działalności naukowej* – 30/9/4; *ze specjalnym sprawozdaniem o podróży wystąpił prof. Ks. Tamoszajtis* – 30/27/2; w SPP zarejestrowany z ostrzeż.; por. ros. *отчёт о чём-л.*; por. też biał. *справаздача аб чым-л.*;

zapytanie o czymś ‘zapytanie o coś’: *zapytanie było o ogólnej sytuacji politycznej* – 39/2/4; w polszczyźnie pod zaborem ros. KarW 277 notuje *pytać się o czym* i *wypytywać się o czym*²¹; analogiczną konstrukcję *pytać o czymś* rejestrowano równoległe w SzWM 184 (*pyta o niego, nie: pyta o nim*) i w źródle „litewskim” (MędMarP 75); por. ros. *вопрос о чём-л.* i analogiczne w biał. *пытанне аб чым-л.*;

c) Rekcja przymiotnikowa

obojętny do czegoś ‘obojętny na coś’: *nie jesteśmy obojętni do spraw oświatowych* – 25/12/5; jako rusycyzm zarejestrowane w prasie powojennej w MędJP-III 313; por. ros. *безразличен к чему-л.*; por. też biał. *абьякавы да чаго-л.*;

winny w czymś ‘winny czemuś’: *Winni w niewykonaniu tej uchwały będą ukarani* – 25/45/4; znane na Białorusi radzieckiej (GreJPB 183–184) oraz w prasie powojennej (jako rusycyzm w MędJP-II 174, MędJP-III 314); por. ros. *виноват в чём-л.*; por. też biał. *ў чым вінаваты*;

zainteresowany w czymś ‘zainteresowany czymś’: *prosi zainteresowane w tem osoby o zwrócenie się po informacje* – 24/19/5; *do wiadomości wszystkich zainteresowanych w otwieraniu szkół polskich* – 24/24/5; *zainteresowane w Chinach mocarstwa europejskie bardzo są zaniepokojone* – 24/35/2 (28 wyst.); konstrukcja znana polszczyźnie ogólnej; SO wprowadza rozróżnienie znaczeniowe *zainteresowany w czymś* ‘gdy się wymienia przedmiot, który budzi zainteresowanie’ i *zainteresowany w czymś* ‘gdy się wymienia dziedzinę zainteresowania’, SPP podaje jedynie *zainteresowany w czymś*, a SPPMar ocenia *zainteresowany w czymś* jako *niepopr.*; konstrukcja stosunkowo częsta w KW, poświadczona na Białorusi radzieckiej (GreJPB 184), częsta też w powojennej prasie wileńskiej (w MędJP-II 174–175, MędJP-III 315 jako rusycyzm, MasO 125); por. ros. *заинтересованный в чём-л.*; por. też biał. *зацікаўлены ў чым-л.*;

²¹ Według H. Karaś w konstrukcje takie są spotykane w polszczyźnie, a język rosyjski mógł być czynnikiem wzmacniającym zmianę rekcji. I. Bajerowa notuje miejscownik zamiast dzisiejszego biernika w dopełnieniach przy *pytać* i podobnych (np. *oszlachciec się nie pytał*) wśród osobliwych konstrukcji w polszczyźnie XIX-wiecznej [Bajerowa 2000, 95].

6. Okolicznikowe konstrukcje analityczne

a) Okolicznik czasu

– konstrukcja *za* + *biernik* na miejscu ogpol. *w ciągu//w czasie* + *dopełniacz*:

– *za szereg lat wałowanie buraków podnosiło plon – 35/45/14; liczba katolików wzrosła za ostatnie 10 lat – 39/7/2.*

Struktura ta słabo odzwierciedliła się w kowieńskim tygodniku (2 wyst.). W przejrzanych źródłach „litewskich” brakuje podobnych poświadczeń, natomiast w międzywojennym KW napotkano 10 takich konstrukcji. Zaczęły się w nim pojawiać wcześniej niż w ChR, bo w 1925 r. (JoRCP), notowano je również na Białorusi radzieckiej (GreJPB 189–190). Z powojennej prasy wypisano bardzo dużo osobliwych okoliczników czasu (w MędJP-II 182–183, MędJP-III 327–328 jako rusycyzm). Znane z gwar pnkres. (GreMaryW 57); por. ros. *увеличиться за 10 лет*; por. też biał. *выканаць за адзін месяц*;

– konstrukcja *za* + *biernik* na miejscu ogpol. *na* + *biernik*:

– *Za 2 tygodnie przed zebraniem kółko zwróciło się do proboszcza z prośbą ogłosić z amfony o dniu zebrania – 26/38/6; długi takie będzie można spłacać listami zastawnymi za kilka lat naprzód – 35/6–7/14.*

Konstrukcja ta wChR odzwierciedliła się słabo (2 wyst.), podobnie w KW (1 przykład w JoRCP). Są też poświadczenia z wileńskiej prasy powojennej (w MędJP-II 183, MędJP-III 328 jako rusycyzm; SorWitE 348). Por. ros. *за две недели до собрания*; por. też biał. *за год да войны*;

b) Okolicznik miejsca

– konstrukcja *w* + *miejscownik* jako odpowiednik ogpol. *na* + *miejscownik*:

– *w Kremlu: wywołuje przestrah w Kremlu – 24/2/5; kontrewolucjonista ukrył się w Kremlu – 24/2/6; w Kremlu odbyło się posiedzenie komisarzy ludowych – 29/45/5; w prowincji: książki nabyć można w prowincji – 24/27/8; Wybory w prowincji [tytuł] – 24/38/7; w prowincji znaleźli się ludzie, którzy potrafią zagrazać serca Rodaków – 24/40/5.*

Są to konstrukcje wcześniej na Kresach niepoświadczone, nieznanie też innym źródłom kowieńsko-żmudzkiemu. W badanym tygodniku mamy 6 wystąpień. Dwa z nich: *w Kremlu* i *w skwerze* wystąpiły w KW (JoRCP). W powojennej polszczyźnie radzieckiej struktury takie były dość częste (w Męd-II 188, MędJP-III 334–335 jako rusycyzmy, m.in. *w Kremlu*; MarP 51). Por. ros. *в Кремле, в провинции*. Por. też biał. *у Крамлі, ў правінцы*;

c) Okolicznik sposobu

– konstrukcja *na* + *miejscownik* na miejscu ogpol. *w* + *miejscownik*:

– *Polska na praktyce postępuje tak, że porozumienie staje się niemożliwym* – 28/35/2; *jak to wygląda na praktyce* – 31/50/1 (4 wyst.).

Przykłady z ChR są pierwszym świadectwem obecności tej struktury w polszczyźnie pnkres. Zapis późniejszy pochodzi z powojennej prasy wileńskiej (jako rusycyzm w MędJP-II 188, MędJP-III 338). Por. ros. *на практике*. Por. też biał. *на практыцы*.

d) Okolicznik akcesoryjny

– konstrukcja *pod + biernik* na miejscu ogpol. *przy + miejscownik*:

– *tańczono pod dźwięki sympatycznego kwartetu* – 27/33/6; *goście zabawiali się tańcami pod dźwięki orkiestry* – 31/23/7.

Z innych źródeł „litewskich” konstrukcję tę notuje MędMarP 75 (z 1936 r.). W międzywojennym KW, tak jak w ChR, dostrzeżono 2 przykłady tego typu. Mamy też zapis z polszczyzny na Białorusi radzieckiej (GreJPB 191). W powojennej prasie wileńskiej ich frekwencja była znacznie większa (jako rusycyzm w MędJL 234, MędJP-III 343–344). Por. ros. *под звуку*. Por. też biał. *над гукі*.

e) Okolicznik stopnia i miary

– konstrukcja typu *w iluś kilometrach (stąd)* na miejscu ogpol. *ileś kilometrów (stąd)*:

– *jeden z autobusów w kilku kilometrach od Godlewa najechał na kamień* – 28/38/7; *wypadek zdarzył się we wsi Łoździejach w 7 klm od Wilkomierza* – 28/45/5; *w 79 klm od Szawel wykoleił się pociąg osobowy* – 28/45/5 (7 wyst.).

Przykłady wyekscerpowane z ChR to pierwsze przykłady tej struktury w polszczyźnie pnkres. W wydawanym równolegle KW napotkano tylko 2 takie konstrukcje (JoRCP²²). W wileńskiej prasie radzieckiej występowały one nadal i odznaczały się znaczną frekwencją (w MędJP-II 192, MędJP-III 347 jako rusycyzm). Por. ros. *В шести километрах от города* i analogiczne biał. *у шасці кіламетрах ад города*.

7. Konstrukcje zleksykalizowane

– *każdy szósty* na miejscu ogpol. *co szósty*; *każdy szósty człowiek cierpi na reumatyzm* – 32/24/7.

Jako rusycyzm stosunkowo licznie poświadczony w powojennej prasie wileńskiej notuje MędJP-II 202–203, MędJP-III 367. Por. ros. *каждый шестой*. Por. też biał. *кожны шосты*.

²² Z 1938 r.

2. Wypowiedzenie złożone

Zmiana wykładnika upodrzednienia *który* na *któ*

– w imieniu tych wszystkich, kogo matka nauczyła po polsku „Ojciec nasz – 23/8/5; zostali aresztowani wszyscy, kto miał związek z rozruchami – 27/38/5; wszyscy więc, kto by chciał przyjąć do siebie uchodźców proszeni są o zwracanie się do T-wa – 39/51/3.

Rusycyzm ten notowano na początku XX w. na terenach etnicznych (KrasN 109). Chronologicznie pierwsze poświadczenie z Kresów pn.-wsch. to – jak się wydaje – właśnie zapis w ChR z 1923 r. W badanym tygodniku do zmiany wykładnika dochodziło rzadko, zaledwie trzykrotnie. W międzywojennym KW dostrzeżono 1 taki wypadek (JoRCP), natomiast w prasie powojennej były one już częste (MędJP-II 208, MędJP-III 378–379, MarP 51).

W artykule przedstawiono 28 osobliwych konstrukcji składniowych, które nie były wcześniej notowane na Kresach północno-wschodnich (przed okresem międzywojennym) i jednocześnie potwierdzono je w innych źródłach równoległych lub późniejszych, które zamieściły je z informacją o możliwym wpływie języka rosyjskiego na wystąpienie danej struktury.

Polacy zamieszkujący tereny Litwy etnicznej pozostawali w bezpośrednim kontakcie z obcymi systemami językowymi (w tym językiem białoruskim, rosyjskim i litewskim). Ich codzienne kontakty ze społecznościami mieszkającymi na tym pograniczu sprzyjały licznym interferencjom językowym. W przypadku konstrukcji ukształtowanych pod wpływem wschodniosłowiańskim nie zawsze z pewnością można ustalić, który z języków, białoruski czy rosyjski, przyczynił się do powstania danego zjawiska składniowego. Wszystkie konstrukcje, które zostały zaprezentowane w artykule, mają odpowiedniki w języku rosyjskim i białoruskim. W powojennej polszczyźnie wileńskiej ich utrzymywaniu się sprzyjała dominacja języka rosyjskiego, który był językiem państwowym. Natomiast w dwudziestoleciu międzywojennym na Litwie Kowieńskiej przedstawione osobliwe zjawiska składniowe mogły pojawić się jako wynik interferencji nie tylko języka rosyjskiego, ale również białoruskiego, bądź mogły to być dawne rutenizmy składniowe.

Wyjątkowo trudna sytuacja społeczno-polityczna Polaków w Republice Litewskiej²³, a zwłaszcza gwałtowne odcięcie Polaków od terytoriów etnicz-

²³ Republika Litewska nie utrzymywała stosunków dyplomatycznych z Polską [Schummer Szermentowski 1933, 28]. Aby dostać się do Polski, trzeba było jechać przez Łotwę lub Prusy [Żenkwicz 2001, 165].

nych i przerwanie kontaktu z żywym nurtem języka ojczystego, odradzającego się i oczyszczającego z obcych naleciałości po latach zaborów, – również to wszystko sprzyjało wpływom obcym na poziom składniowy miejscowej polszczyzny.

Nasylenie tekstów swoistymi zjawiskami składniowymi nie było zbyt wielkie. Zazwyczaj były one potwierdzone 1–2 przykładami. Wyjątek stanowi 5 struktur wyróżniających się większą frekwencją: konstrukcja typu *polski i rosyjski języki, zainteresowany w czymś, poszukiwania za czymś, ktoś x lat* i konstrukcje z podmiotem dopełniaczowym zamiast mianownikowego.

Zaledwie 6 zjawisk składniowych poświadczonych w „Chacie Rodzinnej” notowano w innych źródłach kowieńsko-żmudzkich (w tym dwa w okresie międzywojennym). Jednak ze względu na to, że badacze – ciągle jeszcze nieliczni – polszczyzny kowieńskiej zazwyczaj pomijają składnię, ze wskazanych faktów nie należy wyciągać pochopnych wniosków.

11 zjawisk zarejestrowanych w „Chacie Rodzinnej” poświadczono w wydawanym równoległe „Kurierze Wileńskim”, a 6 w prasie polskojęzycznej na Białorusi radzieckiej²⁴.

Prawie wszystkie zjawiska składniowe wyekscerpowane z kowieńskiego tygodnika występowały w powojennej prasie wileńskiej, gdzie zakwalifikowano je do rusycyzmów składniowych, a liczba ich wystąpień w okresie radzieckim uległa wyraźnemu zwielokrotnieniu.

Źródła

ChR „Chata Rodzinna” 1922–1940

KW „Kurier Wileński” 1924–1939

Wykaz skrótów

- AdCzekT – Adomavičiūtė I., Čekmonas V., 1999, *Teksty gwarowe z okolicy Biejeki pod Onikszdami*, [w:] Rieger J. (red.), *Studia nad polszczyzną kresową*, t. IX, Warszawa, s. 57–75.
- GreJPB – Grek-Pabisowa I., Ostrówka M., Biesiadowska-Magdziarz B., 2008, *Język polski na Białorusi radzieckiej w okresie międzywojennym. Polszczyzna pisana*, Warszawa.
- GreMaryW – Grek-Pabisowa I., Maryniakowa I., 1999, *Współczesne gwary polskie na dawnych Kresach północno-wschodnich*, Warszawa.

²⁴ Należy jednak dodać, że praca poświęcona językowi polskiemu na Białorusi radzieckiej nie zawiera opisu całego systemu składni [GreJPB 2008, 169].

- JoRCP – Joachimiak J., 2002, *Regionalne cechy północnokresowe w „Kurierze Wileńskim” (1924–1939)* (maszynopis rozprawy doktorskiej).
- KarGPK – Karaś H., 2002, *Gwary polskie na Kowieńszczyźnie*, Warszawa – Puńsk.
- KarJPK – Karaś H., 2001, *Język polski na Kowieńszczyźnie. Historia, sytuacja socjolingwistyczna, cechy językowe, teksty*, Warszawa – Wilno.
- KarOS – Karaś H., 2001, *O specyfice polszczyzny kowieńskiej (w porównaniu z odmianą smołwieńsko-wileńską)*, [w:] Rieger J. (red.), *Studia nad polszczyzną kresową*, t. X, Warszawa, s. 137–160.
- KarW – Karaś H., 1993, *Wpływy rosyjskie w języku XIX-wiecznych pamiętników ks. Karola Mikoszewskiego*, „Prace Filologiczne” XXXVIII, s. 267–313.
- KrasN – Krasnowolski A., 1919, *Najpospolitsze błędy językowe, zdarzające się w mowie i piśmie polskim*, Warszawa.
- MarP – Marszałek M., 2001–2002, *Polshczyzna północnokresowa odzwierciedlona w podręcznikach do nauki języka litewskiego*, „Acta Baltico-Slavica” XXVI, s. 47–65.
- MasO – Masojć I., 1990, *O wpływie składni rosyjskiej na współczesną polszczyznę wileńską (na materiale „Czerwonego Sztandaru”)*, „Poradnik Językowy”, nr 2, s. 123–128.
- MędJP-II – Mędelska J., 2000, *Język polskiej prasy wileńskiej (1945–1979), t. II: Lata 1945–1959*, Bydgoszcz.
- MędJP-III – Mędelska J., 2001, *Język polskiej prasy wileńskiej (1945–1979). T. III: Lata 1960–1979, cz. 1: Fonetyka, słowotwórstwo, fleksja, składnia*, Bydgoszcz.
- MędJL – Mędelska J., 1993, *Język polski w dziewiątym dziesięcioleciu XX wieku*, Bydgoszcz.
- MędMarP – Mędelska J., Marszałek M., 2001–2002, *Pokłosie językowe kowieńskiego konkursu na nowelę*, „Acta Baltico-Slavica” XXVI, s. 67–84.
- SawT – Sawaniewska-Mochowa Z., 1996, *Teksty gwarowe z Kowieńszczyzny z komentarzem językowym*, [w:] Rieger J. (red.), *Język polski dawnych Kresów Wschodnich. T. I: Studia i materiały*, Warszawa, s. 71–77.
- SorWitE – Sordyl J., Witkowski W., 1993, *Elementy obcojęzyczne w polszczyźnie „Czerwonego Sztandaru” i „Kuriera Wileńskiego” (1989–1990)*, „Slavia Orientalis” XLII, s. 246–349.
- SzwM – Szwed J., 1931, *Mów poprawnie. Słownik błędów językowych*, Wilno.
- SO – Szober S., 1937, *Słownik ortoepiczny. Jak mówić i pisać po polsku*, Warszawa.
- SPP – Doroszewski W., Kurkowska H. (red.), 1995, *Słownik poprawnej polszczyzny*, Warszawa.
- SPPMar – Markowski A. (red.), 1999, *Nowy słownik poprawnej polszczyzny*, Warszawa.

Literatura

- Bajerowa I., 2000, *Polski język ogólny XIX wieku. Stan i ewolucja, t. III. Składnia. Synteza*, Katowice.
- Bartula Cz., 1981, *Z badań nad składnią polską na tle porównawczym*, Kielce.
- Graczykowska T., 2003, *Język kowieńskiego tygodnika „Chata Rodzinna”. Przyczynek do badań nad polszczyzną północnokresową w dwudziestoleciu międzywojennym* (maszynopis rozprawy doktorskiej przygotowanej pod kierunkiem Jolanty Mędelkiej, przechowywany na Wydziale Filologicznym UMK w Toruniu).
- Grek-Pabisowa I., Ostrówka M., Biesiadowska-Magdżiarz B., 2008, *Język polski na Białorusi radzieckiej w okresie międzywojennym. Polszczyzna pisana*, Warszawa.
- Kalkowska A., Pisarkowa K., Szybistowa M., Twardzikowa J., 1977, *Zapomniane konstrukcje składni nowopolskiej (1863–1918). Wybór przykładów*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk.
- Karaś H., 2002, *Gwary polskie na Kowieńszczyźnie*, Warszawa – Puńsk.
- Koniusz E., 2013, *Współistnienie języków na ziemiach byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego w świetle prac Jana Karłowicza*, „Acta Baltico-Slavica” XXXVII, s. 41–51.
- Kuroczycki T., Rzepka W. R. 1977, *Wpływy języka rosyjskiego na system gramatyczny polszczyzny XIX i początków XX wieku w świetle ówczesnych źródeł poprawnościowych*, „Studia Rossica Poznaniensia” IX, s. 135–163.
- Nagórko A., 1992, *Wpływy rosyjskie na język polskiej inteligencji wileńskiej*, [w:] Kubiak H., Waleczny T., Rokicki J., Wawrykiewicz M. (red.), *Mniejszości polskie i Polonia w ZSRR*, Warszawa – Wrocław – Kraków, s. 139–147.
- Masojć I., 1990, *O wpływie składni rosyjskiej na współczesną polszczyznę wileńską (na materiale „Czerwonego Sztandaru”)*, „Poradnik Językowy” nr 2, s. 123–128.
- Mędelka J., 1993, *Język polski na Litwie w dziewiątym dziesięcioleciu XX wieku*, Bydgoszcz.
- Mędelka J., 1996, *Język Jana Ciechanowicza. Przyczynek do dziejów polszczyzny na radzieckiej Litwie*, Bydgoszcz.
- Mędelka J., 1999, *Język „Prawdy Wileńskiej” w początkach sowietyzacji Wilna i Wileńszczyzny*, Bydgoszcz.
- Mędelka J., 2000, *Język polskiej prasy wileńskiej (1945–1979), t. II: Lata 1945–1959*, Bydgoszcz.
- Mędelka J., 2001, *Język polskiej prasy wileńskiej (1945–1979), t. III: Lata 1960–1979, cz. 1, Fonetyka, słowotwórstwo, fleksja, składnia*, Bydgoszcz.
- Sordyl J., Witkowski W., 1993, *Elementy obcojęzyczne w polszczyźnie „Czerwonego Sztandaru” i „Kurieria Wileńskiego” (1989–1990)*, „Slavia Orientalis” XLII, nr 2, s. 345–349.

- Sawaniewska-Mochowa Z., 2000, *Świat jeden, ale niejednolity, czyli o zróżnicowaniu socjalnym polszczyzny kowieńskiej*, [w:] Wolnicz-Pawłowska E., Szulowska W. (red.), *Kontakty językowe polszczyzny na pograniczu wschodnim*, Warszawa, s. 221–229.
- Schummer-Szermentowski E. M., 1933, *Litwa*, Lwów.
- Zielińska A., 1999, *O polszczyźnie na Litwie Kowieńskiej*, [w:] J. Rieger (red.), *Studia nad polszczyzną kresową*, t. IX, Warszawa, s. 11–31.
- Zielińska A. 1999a, *Elementy języka litewskiego w polszczyźnie kowieńskiej*, „Acta Baltico-Slavica” 24, s. 253–261.
- Zielińska A., Sawaniewska-Mochowa Z., 2007, *Dziedzictwo kultury szlacheckiej na byłych kresach północno-wschodnich Rzeczypospolitej. Ginąca część kultury europejskiej*, Warszawa.
- Żenkiewicz J., 2001, *Litwa na przestrzeni wieków i jej powiązania z Polską*, Toruń.
- Joachimiak J., 1996, *Послевоенные русизмы в вильнюсском журнале для женщин за 1976 год*, Toruń.

THE PECULIAR SYNTAX STRUCTURES IN THE POLISH LANGUAGE
IN KAUNAS WEEKLY “CHATA RODZINNA” (1922–1940)
ANALOGOUS TO RUSSIAN STRUCTURES

S U M M A R Y

The article presents the peculiar syntax structures excerpted from the weekly “Chata Rodzinna” published in Kaunas from 1922 to 1940.

The language of the “Chata Rodzinna” is characteristic of numerous divergences in relation to obligatory rules of general Polish in a 20-year period between the First and Second World Wars. We can observe many differences in syntax compared to general Polish in discussed period. The most of them appeared under the influence of Russian language.

Only a portion of origin syntax structures are demonstrated here; only those that were unknown at the earlier stages of the Northern Borderland Polish language. The author listed 28 peculiar syntax structures analogous to Russian structures. Almost all the features still function in the Postwar Northern Borderland Polish language. 18 structures were registered in the interwar period and only 6 in the Kaunas and Żmudzki sources.

Tamara Graczykowska e-mail: a.graczykowski@wp.pl